

ДУХОВНАТА ЦЕННОСТ ЗА ИСТИНАТА В НОВОЗАВЕТНОТО НАСЛЕДСТВО

Светла Шапкалова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: В доклада се представя Христовата истина като непреходна ценност в духовното наследство. Настоящото изследване е от позицията на теологията и науките за културното наследство. Теоретичната рамка е изградена върху коментар на религиозните истини, изказани в Новия Завет. Важна научна задача е съпоставянето между съвременната представа за истината като културно наследство и изявата в догматичните виждания. Изводите са на базата на изконните Новозаветни трактати за истината и настоящите житейски потребности, в контекста на религиозното наследство.

Ключови думи: духовна ценност; Нов Завет; религиозно наследство; съвременни представи; Христовата истина

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е разработен в хуманитарен порядък, без да претендира за нова научна парадигма. В него се прави системна подредба в интердисциплинарна посока на теологичното познание, религиозната антропология и книжовното наследство. Изследователската хипотеза се свързва с асимилирането на Христовата истина като духовна потребност, придобита чрез Новозаветно наследство. Всеки може да си изведе поуки и да оформи мирогледа си в християнско естество, но само чрез истината се придобива свобода. Тя се определя и като духовна добродетел, защото се съчетава със способността да се изживява в хармония с разума. Така човекът живее със съзнание за завършена цялост и е телесно здрав, житейски богат и нравствено осъзнат в принципите на Божественото добро.

Първа научна задача в изследването е обяснението за Христовата истина като непреходна ценност в духовното наследство. За християните Исус е „пътят, истината и живота“ (Иоан. 14:6) (Bibliya 1998, р. 1317). В този стих е ясно съобщено, че самият Господ Исус е пътят, като единствена възможност за спасение, и чрез него се достига истината. В съвремението се изказват множество мнения относно религиозната принадлежност и мнозина твърдят, че това е без значение, защото във всички религии има догматично учение, което води към нравствени добродетели, но за християнската религия само Исус е Спасител, защото: „Никой не дохожда при Отца, освен чрез Мене“ (Иоан. 14:6) (Bibliya 1998, р. 1317). Той не е просто Един, Който учи на истината, а Той самият е истината и се определя като възплъщение на истината. Хората, живеещи с Христос, притежават и Истината, защото Той е източник на духовен живот във вечността.

В това изследване идеята е да се представи категорията *истина* в христи-

янско догматично естество, като се посочват библейски стихове. Научно-приносен момент е систематизирането им в табличен вид и направеният опит да се обясни важното значение според учението на християнската Църква за *живот в истина*.

МЕТОДОЛОГИЯ

Методологията на изследването е свързана с проучването на категорията *истина* като нематериална културна ценност, която всеки сам опознава и развива индивидуално. Белегът на нейната проява е във взаимоотношенията с Бога и ближните. Това има връзка с промяната в мисленето на човека, развитието на вярата му в Бога и неговата изява в реалния живот като част от практическата му култова религиозност. Използваните методологически инструменти са: посочване на точните цитати за истината в Новозаветния текст; кратък анализ, синтез и коментар на част от стиховете, свързани с духовната изява на истината. Обобщават се заключенията относно нравствените измерения на Христовите истини.

ВЪВЕДЕНИЕ

В културното наследство на човечеството християнската религия е най-голямата в световен мащаб. Тя има определящо място в съвременната цивилизация. Достигането на индивида до собствената му житейска истина е в резултат на богословски търсения, част от личностното развитие, и е част от придобитите знания и индивидуален опит.

В наръчника по апологетика¹ авторите споделят доста различни мисли в защита на съществуването на Бога, което повлиява и на житейския мироглед. Ключов стих за християнската апологетика е: *„А почитайте със сърцата си Христос като Господ, като бъдете винаги готови да отговаряте с кротост и страхопочитание“* (1 Петр. 3:15) (Bibliya 1998, р. 1373).

Най-влиятелната фигура от епохата на Просвещението, Волтер², сравнява подредеността на Вселената с часовников механизъм и сам казва, че не е възможно това съвършенство да се направи без часовникар. Твърдението доказва великата роля на творческото начало на Бога и че няма творение без Творец (Velichkov, Marinov 2006, р. 18). В същото време Волтер смята, че нищо не се казва така трудно на хората, както истината.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Истината, която се разглежда от различни изходни позиции от множество учени, представлява съществена част от научното познание. В народната мъдрост, често изказвана в пословиците, се свидетелства за важноста на истината: арабска: *„Няма никой по-висш от правдата“*; българска: *„Кажи истината и бягай“*; китайска: *„Ако стоиш прав, не се бой, че сянката ти е крива“*; монголска: *„Слънцето с ръка не можеш да закриеш“*; руска: *„Не се срамувай да говориш, ако искаш да кажеш истината“*; френска: *„Светлината се ражда в мрака“*.³ Тези кратки формулировки, изразени в пословичен вид, са част от съкровищница-

та на човешкия опит и духовна мъдрост. Те са израз на универсални истини, изказани с прости думи, но дълбоко въздействащи. Може да се открият точни аналози и в Новозаветното текстово пространство. „Истината боли“ отразява нейната нелицеприятност, когато св. ап. Павел пита: „И тъй, враг Ваши ли станях, като Ви говоря истината?“ (Гал. 4:16) (Bibliya 1998, р. 1436). Друга известна максима е „Истината винаги излиза наяве“. Копнежът по справедливостта и твърдата увереност, че нищо не може да се скрие завинаги, отговаря на евангелския трактат. „Понеже няма нищо тайно, което да не стане явно, нито нищо скрито, което да не стане известно и да не излезе наяве“ (Лука. 8:17) (Bibliya 1998, р. 1436). Посочените примери са свидетелство, че всяко човешко общество интуитивно търси и цени истината, но в Новозаветния текст се открива и нейната вечна мъдрост и спасителна способност.

ИСТИНАТА ЗА ЧОВЕШКАТА СЪЩНОСТ

Истината не може да се осмисли ясно само в социални мрежи, философски новини или световни мъдрости, защото тя идва и от Божието Слово. Опознаването на Христос води до освобождаване от греха, а личността не изпитва страх и вина, но придобива способност да живее свободно в духа на истинското духовно благочестие.

Християнската доктрина защитава твърдението, че човешкото същество е сътворено по образ и подобие на Бога. В този творчески акт всичко е устроено съвършено и по своята същност човекът в трихотомна структура. Състои се от прекрасното съчетание от дух, душа и тяло. Невидимият Божествен дух се свързва с многообразието на душата, изразена във видимата природа на тялото. Всяко човешко същество е със строга индивидуална характеристика, но според богословските разбирания притежава посочената трисъставна същност (вж. фиг. 1).

Фиг. 1. Човешката същност

Според учението на християнската Църква Исус Христос е възплътеното слово на Бога, чрез Света Богородица. Той е изява на проявената любов към човечеството в светлината на истината и мъдростта. Исус събужда божествени идеи в душата на определен кръг от хора, които се подготвят чрез действието на Светия Дух и образуват християнските общности. Настоящото изследване се фокусира върху значението на истината като ценност за духовното развитие на личността, по примера на Исус и завещаните Новозаветни истини.

НОВОЗАВЕТНИТЕ ЦИТАТИ ЗА ИСТИНАТА

Библията е сборник от боговдъхновени книги и върху нея се изгражда цялата ценностна система на човечеството. Тя има съществено значение за формирането на религиозните възгледи и представи на духовно-търсещите вярващи от различни деноминации и общности. Определя се като книга с разнороден характер и голям обем, а за нейното възприемане са необходими духовна нагласа, молитвено доверие, достатъчно време, цялостно съсредоточаване, специална мотивация и правилен подход. Библейският текст съдържа информация за Твореца на невидимия и видимия свят; за целта и смисъла на човешкия живот; за миналото, настоящето и бъдещето на хората (Роров 1997, р. 5).

Всички християни признават Новия Завет за боговдъхновено канонично писание. *„Всичкото Писание е боговдъхновено и полезно за поука, изобличаване, изправяне и назидаване в правдата“* (2 Тим. 3:16) (Bibliya 1998, р. 1467). В него се съдържат писания на първите апостоли и ранни ученици на Иисус Христос, писани под въздействието на Светия Дух. Новият Завет представя учения и принципи, преподадени от Спасителя и апостолите Му, които помагат на хората да се завърнат към Бог Отец и да се сдобият с вечен живот.

Истината в Новия Завет е съществена нравствена категория, която не е само понятието за точност или фактическа истина, а има духовно и морално значение, свързано с Божието откровение, което чрез Христос се дава на човечеството. Думата „истина“ се среща многократно в Новия Завет. Точният брой варира в зависимост от различните преводи. В Синодалния превод на Новия Завет думата „истина“ се среща на 157 места (Konkordans 2001, pp. 439, 440). За потвърждение на изследователската хипотеза всички библейски цитати са обработени и дадени в табличен вид. Новозаветните книги са групирани в четири дяла според своя вид. Това е голямо предимство и удобство за работещите с библейския текст, защото може да се използва и за други научни разработки. Таблицата показва всички библейски цитати от Новия Завет, в които се споменава думата „истина“. Използвани са стандартните съкращения на библейските книги. В това изследване няма възможност да се конкретизират и тълкуват всички фрази, в които се среща думата, а само тяхната духовна стойност и емоционална ценност.

Таблица 1. Новозаветните цитати, в които се среща думата „истина“

Законоположителни	Исторически	Учителни		Пророчески
Евангелия от Матей, Марко, Лука, Иоан	Деяния на св. апостоли	Съборни послания на св. апостоли	Послания на св. ап. Павел	Откровение на св. Иоан Богослов
Мат. 5:18; Мат. 5:26; Мат. 6:2; Мат. 6:5; Мат. 6:16; Мат. 8:10; Мат. 10:15; Мат. 10:23; Мат. 10:42; Мат. 11:11; Мат. 13:17; Мат. 16:28; Мат. 17:20; Мат. 18:3; Мат. 18:13; Мат. 18:18; Мат. 19:23; Мат. 19:28; Мат. 21:21; Мат. 21:31; Мат. 22:16; Мат. 23:36; Мат. 24:2; Мат. 24:34; Мат. 24:47; Мат. 25:12; Мат. 25:40; Мат. 25:45; Мат. 26:13; Мат. 26:21; Мат. 26:34	Деян. 21:24	Иак. 1:18; Иак. 3:14; Иак. 5:19	Рим. 1:18; Рим. 2:2; Рим. 2:8; Рим. 2:20; Рим. 9:1	
Марк. 3:28; Марк. 5:33; Марк. 8:12; Марк. 9:1; Марк. 9:41; Марк. 10:15; Марк. 10:29; Марк. 11:23; Марк. 12:14; Марк. 12:43; Марк. 13:30; Марк. 14:9; Марк. 14:18; Марк. 14:25; Марк. 14:30		1 Петр. 1:22	1 Кор. 5:8; 1 Кор. 6:5; 1 Кор. 13:6	
Лук. 4:24; Лук. 12:37; Лук. 12:44; Лук. 18:17; Лук. 18:29; Лук. 20:21; Лук. 21:3; Лук. 21:32; Лук. 23:43		2 Петр. 1:12; 2 Петр. 2:2	2 Кор. 4:2; 2 Кор. 6:7; 2 Кор. 12:6; 2 Кор. 13:8	
Иоан 1:14; Иоан 1:17; Иоан 1:51; Иоан 3:3; Иоан 3:5; Иоан 3:11; Иоан 3:21; Иоан 4:23; Иоан 4:24; Иоан 5:19; Иоан 5:24; Иоан 5:25; Иоан 5:33; Иоан 6:26; Иоан 6:32; Иоан 6:47; Иоан 6:53; Иоан 8:32; Иоан 8:34; Иоан 8:40; Иоан 8:44; Иоан 8:45; Иоан 8:46; Иоан 8:51; Иоан 8:58; Иоан 10:1; Иоан 10:7; Иоан 12:24; Иоан 13:16; Иоан 13:20; Иоан 13:21; Иоан 13:38; Иоан 14:6; Иоан 14:12; Иоан 14:17; Иоан 15:26; Иоан 16:7; Иоан 16:13; Иоан 16:20; Иоан 16:23; Иоан 17:17; Иоан 17:19; Иоан 18:37; Иоан 18:38; Иоан 19:35; Иоан 21:18		1 Иоан 1:6; 1 Иоан 1:8; 1 Иоан 2:4; 1 Иоан 2:21; 1 Иоан 3:19; 1 Иоан 4:6; 1 Иоан 5:7	Гал. 2:5; Гал. 2:14; Гал. 5:7	
		2 Иоан 1:1; 2 Иоан 1:2; 2 Иоан 1:3; 2 Иоан 1:4	Еф. 1:13; Еф. 4:21; Еф. 4:24; Еф. 4:25; Еф. 6:14	
		3 Иоан 1:3; 3 Иоан 1:4; 3 Иоан 1:8; 3 Иоан 1:12	2 Сол. 2:10; 2 Сол. 2:12; 2 Сол. 2:13	
			1 Тим. 2:4; 1 Тим. 2:7; 1 Тим. 3:15; 1 Тим. 4:3; 1 Тим. 6:5	
			2 Тим. 2:15; 2 Тим. 2:18; 2 Тим. 2:25; 2 Тим. 3:7; 2 Тим. 3:8; 2 Тим. 4:4	
			Тит. 1:1; Тит. 1:14;	
			Евр. 10:26	

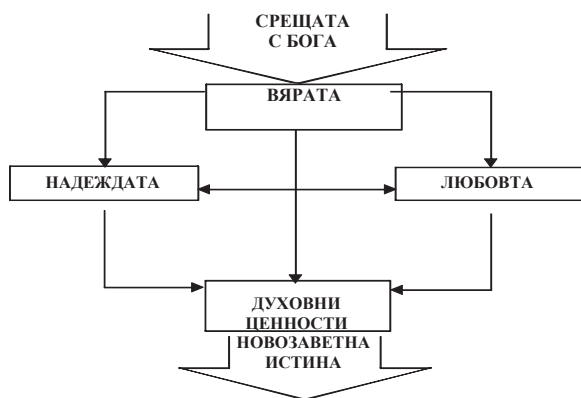
С показаното таблично оформление на новозаветните цитати се стига до извода, че обяснението за истината заема централно място в учението на Иисус Христос. Тя не се разглежда като дълбоко богословско понятие, което се свързва с Бога, с Христос и със спасението. В догматично естество истината не се влияе от обстоятелствата и не се основава само на наблюдения. Тя не се подчинява на чувства, на човешка логика, на предишен опит, на физически закони, а е изява на Божията воля, притворена чрез вяра.

БОЖЕСТВЕНАТА ИСТИНА Е ДУХОВНА ПОТРЕБНОСТ

В осъзнатия християнски живот присъства стремежът към задълбочено осмисляне на Божествената истина. Тя винаги е придружена с любов към ближния и желание за добри дела, но и осъзнаване на Христос като източник на светлина, свобода и спасение. Търсенето на истината е духовно преживяване, което носи изцеление и трансформация в живота на всеки, който я приеме с вяра. Бог е Източникът на всяка истина и чрез Христос истината може да се познае в пъланота.

В разговора между Иисус Христос и Пилат Понтийски има един важен въпрос, който разкрива цялата вътрешна битка в сърцето на всеки човек: „А Пилат Му рече: и тъй, цар ли си Ти? Иисус отговори: ти казваиш, че съм цар. Аз затова се родих, и затова дойдох на света, за да свидетелствувам за истината; всякой, който е от истината, слуша гласа Ми. Пилат Му рече: що е истина? И като каза това, пак излезе при иудеите и им рече: аз не намирам никаква вина у Него“ (Иоан. 18:37-38) (Bibliya 1998, р. 1322). Всички хора имат естествен стремеж към истината – желаят истински хора, истински взаимоотношения с тях, търсят истинския смисъл в живота си, а дори и истинска, здравословна храна. В съвременния свят е още по-трудно да се различи истината в сравнение с времето на Пилат, защото фокусът се поставя върху реалността, която се оказва различна от истината. За реалност се определя това, което може да се пипне, вкуси, усети, види, помирише и констатира в конкретно време, в момента.⁴

В Библията има много истории, в които реалността се променя за един миг. Тази промяна се нарича чудо. Именно тогава реалността се уеднаквява с истината – когато се трансформира чрез изговорено Божие слово и стане отражение на Неговата воля. Личната среща с Иисус е реално свидетелство за истината.

Фиг. 2. Новозаветната истина

Целият християнски живот е плод на дълбочинното осмисляне на духовната истина и прилежащите към него действия, свързани с любовта и желанието за добри дела. Началото на всичко това е свързано със срещата с Бога. Тя е индивидуален и личен акт, свързан със спасението. Когато се осъзнае Иисус Христос като Спасител, се осмислят и основополагащите християнски ценности – вярата, надеждата и любовта. Те са част от духовното развитие и се поддържат от Новозаветните истини.

Духовните ценности са част от житейската опитност. Свещеното писание изгражда у човека модели на поведение, качества и навици. Но не всички те имат еднаква стойност, само преживените с разума дават духовния смисъл и усещане за живот в новозаветната истина. Тя се разкрива чрез личността и спасителния план на Иисус Христос. Чрез Божието слово се осъществява и индивидуалният акт на спасение. Друга важна духовна реалност е откриването на Бог и осъзнаването какво Той очаква от човека. Безспорна новозаветна истина е примерът на Иисус Христос за порядъчен начин на живот, основан на праведност, честност и любов.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В това кратко изследване се постигна една обща планировка за истината от богословска гледна точка с идея за визуализация на всички стихове в таблична систематизация по Новозаветния текст. Библейските послания за истината предлагат стабилен и непреходен модел за подражание. За вярващия човек те не са само с историческа стойност, а са вечни истини, които се прилагат постоянно в земния живот.

Представата на съвременния човек за християнската истина е с много противоречиви и неточни виждания. За едни е положена на стабилна християнска основа за морал и духовност, докато за други е непозната, неясна и неприложима. Това са част от специфичните характеристики на сегашното общество, което в резултат от широката информираност по културни, философски и со-

циални въпроси остава в религиозна заблуденост. Налична е духовна ценностна криза, която води до слаба емоционална чувствителност.

В християнската догматична мисъл се твърди, че единственото, което придава нравствена стойност на земния живот на човека, са ценностите му. Всеки има свободната воля да изказва своите мисли и чувства, но е добре за него да осъзнае висшето благо на истината чрез модела на Христа Иисуса, който често повтаря в своите слова: „Истина Ви казвам...“. Тази истина се приема с вяра, а се живее с послушание, защото тава е според Божията воля. Християнската истина се възприема по различен начин в съвременното общество, но тя е определена в Библейските слова, които съществуват извън времето и културните промени. Христовата истина е не само теоретична, но и практическа ценност, която има приложна стойност и досега в контекста на религиозното и културното наследство.

Благодарности: Докладът е написан във връзка с работата по Договор № НИП-2025-04 „Проучване на застрашеното нематериално религиозно наследство в България: нравствени ценности, свързани с истината“. Изказвам благодарности към ръководителя на проекта проф. д-р Жоржета Назърска и УниБИТ за възможността поредна година да работим по теми, свързани с духовните ценности.

БЕЛЕЖКИ

1. Апологетиката е наука, която дава аргументи в защита на християнската вяра. Всеки християнин трябва да може да направи разумно представяне на своята вяра в Христос. Източник: [viewed 25.05.2025.] Available from: <https://www.gotquestions.org/Bulgarian/Bulgarian-Christian-apologetics.html>.
2. Волтер (Франсоа-Мари Аруе, 21.11.1694 – 30.05.1778 г.). Френски писател и философ, защитник на свободата на словото и религиозната толерантност. Източник: [viewed 25.05.2025.] Available from: <https://www.vesti.bg/lyubopitno/koj-e-volter-i-kakvo-se-krie-zad-filosofskata-mu-syshtnost>.
3. Мисли за истината. Източник: [viewed 25.05.2025.] Available from: <https://мъдри-мисли.com знание-истина-невежество/истина>.
4. Източник: [viewed 25.05.2025.] Available from: <https://biblesociety.bg/blog/view/53/kakvo-e-istina>.

ЛИТЕРАТУРА

- БИБЛИЯ, 1998. Издава Светият Синод на Българската православна църква. София. 1524 с.
- МАРИНОВ, Борис; ВЕЛИЧКОВ, Александър, 2006. *Наръчник по апологетика*. София. 192 с.
- ПОПОВ, Симеон, 1997. *Защо вярвам в Бога*. София: Нов човек. 432 с.
- ПЪЛЕН библейски конкорданс, 2001. София: Нов човек. 1248 с.

REFERENCES

- BIBLIYA, 1998. Izdava Svetiyat Sinod na Bylgarskata pravoslavna cyrkva. Sofia. 1524 p.
- MARINOV, Boris; VELICHKOV, Aleksandyr, 2006. *Narachnik po apologetika*. Sofia. 192 p.
- POPOV, Simeon, 1997. *Zashto viarvam v Boga*. Sofia: Nov chovek. 432 p.
- PYLEN bibleiski konkordans, 2001. Sofia: Nov chovek. 1248 p.

THE SPIRITUAL VALUE OF TRUTH IN THE NEW TESTAMENT HERITAGE

Abstract: *The report presents the truth of Christ as an eternal value in the spiritual heritage. The present study is done from the position of theology and cultural heritage sciences. The theoretical framework is related to a commentary on the religious truths expressed in the New Testament. Another scientific task is the comparison with the contemporary notion of truth, as a cultural heritage, and Christian dogmatic views. A short empirical study has been conducted, which aims to compare the New Testament truth with current interpretations. The conclusions are based on the original New Testament treatises on truth and current life needs in the context of religious heritage.*

Keywords: *spiritual value; New Testament; religious heritage; contemporary ideas; the truth of Christ*

Senior Assist. Prof. Svetla Shapkalova, PhD

ORCID 0009-0000-1965-7908

University of Library Studies and Information Technologies
co-founder and Board member of the Bulgarian Forum for Inter-Religious
Dialogue and Partnership
E-mail: s.shapkalova@unibit.bg